

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' צו – פרה, תשפ"ד

1. קרבן תודה: עשיית שלום שהוא הכל, ואחדות השי"ת

פרשת צו (ויקרא פרק ז') – (יא) וְזֶאת תֹּודַת זְבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לִיקְוֹק: (יב) אִם עַל תּוֹדַת יִקְרִיבְנֵו וְהִקְרִיב עַל זְבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלַת בְּשָׂמֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בְּשָׂמֵן וְסֹלֶת מְרֻבֶּקֶת חֲלוֹת בְּלוּלַת בְּשָׂמֵן: (יג) עַל חֲלוֹת לֶחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ עַל זְבַח תּוֹדַת שְׁלָמֵיו:

דרשת שבת הגדול (מהד' הרטמן – ענין כ"ב, עמ' שצב-תכב)

ואמר "אם על תודה יקריבנו וגו'", ור"ל שמביא אל השי"ת שלמים, מפני שעשה לו השי"ת שלום כאשר בא עליו צרה והצילו הקב"ה, שעשה לו שלום... ואז המצוה שיקריב אל השי"ת חמץ ומצה; מין אחד של חמץ, ושלושה מינים של מצה. ויש לשאול, כיון שאסרה תורה חמץ במנחה, אם כן למה צוה בתודה... והרי בכ"מ מרחיק מן החמץ... אבל דבר זה כי כאשר מקריב שלמים על שם השלום, והשלום הוא הכל... "עושה שלום ובורא את הכל", ומה שהשלום הוא כנגד הכל, כי הכל צריכים שלום... והנה כאשר עשה השי"ת אליו שלום, מורה כי הוא ית' בורא הכל... והנה במה שברא השי"ת הכל, בזה יצר הרע הוא טוב, ואין להרחיק את החמץ, אע"ג שהרחיקה התורה החמץ והשאור מצד עצמו כי הוא רע, אבל ודאי השי"ת אשר ברא הכל, יצר הרע הוא טוב מצד הכל... ולפיכך מצד כלל הבריאה הוא טוב מאד... נותן הודאה אל השי"ת שהכל שלו, כאשר השלום שלו, שהוא הכל, ומצד שהכל שלו הובחר החמץ...

נתיבות עולם נתיב גמילות חסדים פרק ד

... וכאשר השי"ת עושה לו נס, מורה כי הוא יתב' אחד בעולמו ומפני שהוא אחד עושה בעולמו מה שהוא רוצה ויכול על הכל... ולכך יש להקריב אליו חמץ ומצה, כלו' שראוי להקריב אליו ההפכים במה שהוא אחד ומי שהוא אחד כולל הכל אף שני ההפכים...

נאות דשא (ח"א, פ' אמור)

ובזה נבאר סמיכת הפרשה: אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א', וכי תזבחו זבח תודה וגו' ביום ההוא יאכל וגו', ולא תחללו את שם קדשי ונדקשתי בתוך בני... והטעם כי כל יום הוא בפני... ע"כ סמוכה פי תודה, ומצות אכילת תודה ליום א', מחמת שמורה על אחדות השי"ת, דוקא יאכל ביום א' מחמת כי היום כולו מקושר, ואם יותיר למחר יורה על שניות חיו... וסמוך לזה מצות קידוש השם. ביאור ענין קה"ש במה שמוסר נפשו עליו, ולכאורה אסור... אין מציאות לשום נברא ביחס למדרגת השי"ת, והכל אפס במדרגתו... ותראה ותדון שבפסח... שנאכל על מצות ומרורים, שהם שני הפכים... ג"כ בפירוש שאינו נאכל אלא ליום א'...

2. פרשת פרה: בענין טעמי המצוות וענין החוקים

ספר תפארת ישראל פרק ח

... ובמדבר (במדב"ר יט, ח), שאל גוי אחד את רבי יוחנן בן זכאי, אילן עובדיא דאתון עבדין נראים כמין כשפים. אתם מביאים פרה ושורפים אותה (במדבר יט, ה), וכותשין אותה ונוטלין את אפרה, ואחד מכם מטמא למת, מזין עליו שנים ושלושה טיפין, ואתם אומרים לו 'טהרת'. אמר לו... ראית אדם שנכנסה בו רוח חזזית, אמר לו הן. אמר לו ומה אתם עושים. אמר לו מביאים עיקרים ומעשנין תחתיו, ומרביצין עליה מים, והיא בורחת. אמר לו ישמעו אזניך... כך הרוח הזה רוח טומאה, דכתיב (זכריה יג, ב) וגם את ה"נביאים ורוח הטומאה אעביר מן הארץ"... לאחר שיצא, אמרו לו תלמידיו, לזה דחית בקנה, לנו מה אתה אומר. אמר להם חייכם, לא המת מטמא, ולא המים מטהרים, אלא אמר הקדוש ברוך הוא חקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור גזרותי, דכתיב (במדב' יט, ב) "וזאת חקת התורה", עד כאן. הנה רבי יוחנן בן זכאי השיב לגוי... וכמו שחשבו קצת בני אדם, כי התורה אסרה מאכלות האסורות מפני שהם מולידים מזג רע. וכן נתנו טעם בדם ובחלב, וכמו שכלם הם מולידים מזג רע. וכל הדברים האלו אין בהם ממש לענין אסור שלהם.

ובפרק אמר להם הממונה (יומא לט א), "ונטמתם במ", (ויקרא יא, מג), תנא רבי ישמעאל, עבירה מטמטם לבו של אדם, שנאמר (שם) "אל תטמאו בהם ונטמתם במ", אל תקרא 'ונטמתם', אלא 'ונטמטם בהם'. הרי כי לא אמרו רק עבירה מטמטם לבו של אדם. ואמר כי הטמטום הזה מצד עבירה, כי מפני שעבר המצוה, אשר ראוי לאדם מצד אשר נפשו נפש אלהית... אבל אין זה מצד הטבע של השרצים. ואם כי האמת הוא שכל

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' צו – פרה, תשפ"ד

הדברים האסורים מולידים מזג רע... רק כי מה שאסרה התורה אותם, בזה נראה כי הם דברים יש בהם שנוי, ויוצאים מכלל שאר המאכלים שהם טהורים. ובשביל השנוי שבהם ימשך אחריהם טבע זר משונה גם כן... אבל אין זה טעם באיסור והיתר, שאם כן היתה התורה ספר רפואות או ספר הטבע...

והפירוש הוא, כי הכל מצד הסדר שנתן השם יתברך לנו מצוה שכלית, מתחייב כך. ובשביל כך המת מטמא אל האדם, והמים מטהרים אליו, והכל מחייב החכמה - היא התורה - שנתן השם יתברך לאדם. אבל שיהיה דבר זה טבעי, דבר זה אינו... ומפני כך אין להרהר אחר זה, כי "עמוק עמוק מי ימצאנו" (קהלת ז, כד)... אין זה דבר טבעי כלל, רק הוא סדר שכלי... כי התורה היא סדר השכלי אשר ראוי לאדם במה שהוא אדם. ועל ידי המצות דבק בשכלי, ועל ידי זה דבק בו יתברך... וכן ענין המצות למה הם כך; בודאי ידענו שכך נותן הסדר שסדר השם יתברך התורה, וכך מתחייב ממנו. ולכך אין לשאול על טעם המצות למה הם כך... כי על ידי עשיית המצות, שהם הסדר השכלי, הוא דבק בשכלי, ועל ידי זה דבק בו יתברך. והעובר על המצות, הוא יוצא מן הסדר השכלי שסדר השם יתברך. וכל אשר יוצא מן הסדר, מביא לו זה אבוד הנפש לגמרי.

ספר באר הגולה באר השישי פרק א

... כי לא באו חכמים לדבר מן הסבה הטבעית, כי קטון ופחות הסבה הטבעית, כי דבר זה יאות לחכמי הטבע, או לרופאים, לא לחכמים. אבל הם ז"ל דברו מן הסבה שמחייב הטבע. והמכחיש דבר זה, מכחיש האמונה והתורה, כמו שהתבאר למעלה שאמרה תורה על אות הקשת (בראשית ט, טז) "וראיתיה לזכור ברית עולם". וחכמי הטבע נתנו סבה טבעית לקשת, כמו שידוע מדבריהם. אבל הדבר הוא כך, שהסבה אשר נתנה התורה הוא הסבה, שלכל דבר יש סבה טבעית מחייב אותו, ועל אותה הסבה הטבעית יש סבה אלקית, והוא סבת הסבה, ומזה דברו חכמים. כי לאדם אל צורתו ומספר אבריו יש סבה טבעית, שאין ספק כי יש לדבר זה פועל טבעי, ומכל מקום יש לאותה סבה אלוקית...

ולפיכך כל מי שנותן במצות טעם על פי הטבע... וכן הוא בודאי האמת... וכאילו היתה התורה ספר מספרי הרפואות או ספר הטבע, חס ושלום לומר כך. ואם היה הדבר כמו שאמרו הם, הרי אמרו בפרקא קמא דחולין (יז א), "ובתים מלאים כל טוב" (דברים ו, יא), אמר רבי ירמיה אמר רב, כתלי דחזירי התיר להם. ואם שורש האסור בשביל מזג רע, האסור להיכן הלך. וכן חלב, אם מזגו רע, אם כן בן פקוע למה חלבו מותר... וכן אם אסר השחיטה שלא נתאכזר, למה התירה התורה בן פקוע בלא שחיטה... ואף אמנם כי האמת הוא כי כל אלו יש בהם מזג רע, דבר זה ימשך בודאי במה שיש בהם שנוי רע גם כן. אבל אין זה עיקר טעם המצוה... ולפעמים לא הרחיקה התורה. וזה אשר הבטיח השם יתברך "ואכלת את כל העמים", לא היה ראוי הרחקה, מצד שעתה ראוי שיהיה מקוים (דברים ו, יא) "ובתים מלאים כל טוב", ולפיכך לא הרחיקה התורה דברים אלו. וכמו שהתורה אסרה כאשר היה ראוי לאסור לפי הסדר השכלי, כך התורה התירה אותו כאשר הוא להתיר. והכל לפי השכל אשר ראוי שיהיה בו הנהגת האדם.

תהילים קיט: סו – טוב טעם ודעת למדני פי במצותיך האמנותי:

וזה אמרם ז"ל (תו"כ ויקרא כ, כו), 'לא יאמר האדם אי אפשי בבשר חזיר, אי אפשי בדבר פלוני. אלא אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי'. הורו בזה שאין לומר כי התורה היא טבעית. שאם היתה טבעית, לא היה בה קבול שכר אלהי על דבר שהוא טבעי. ולכך יאמר 'אפשי' מצד הטבע, רק השם יתברך גזר עלי בחכמתו...

... ולפיכך האדם אשר יש לו נפש אלקית, והיא עומדת בחומר, על ידי מצות השכליות האלקיות - כאשר הוא דבק בהם ועושה אותם - הוא דבק בו יתברך, ומוציאים את נפשו מן הטבע. ואף שלא ידע טעם המצוה, הלא כאשר הוא עושה המצוה, ודבק במצוה שהיא השכל אלהי, נדבק בו יתברך. והבן בדברים האלו, ודי בזה.

חידושי אגדות למהר"ל שבת דף סג עמוד א

אפילו חשב לעשות מצוה כו'. כי המצוה היא אלקית שכלית, ולפיכך אין המצוה כמו שאר דברים גשמיים שאף שבא להם אונס סוף לא נעשו. אבל דבר זה כזה שאינו דבר [גשמי] והרי היה רוצה לעשות המצוה וכך היה בדעתו ובמחשבתו רק שבא לו אונס, וכיון שחשב בשכלו לעשות מחשב הכתוב כאלו עשה... רק שחסר גוף המעשה הגשמי ונאנס...